

32

ARAŞTIRMA SONUÇLARI TOPLANTISI

1. CİLT

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

32.
ARAŞTIRMA SONUÇLARI
TOPLANTISI
1. CİLT

02-06 HAZİRAN 2014
GAZİANTEP

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No:3444-1
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No:168-1

YAYINA HAZIRLAYANLAR
Dr. Adil ZME

Kapak ve Uygulama
Yusuf KOŐAR

ISSN: 1017-7663

Kapak Fotođrafı: *Ercan AŐKIN*
Karaman İli ve Mersin İli Mut İlçesi Antik Dönem
Yerleşim Düzenlemesi Arkeolojik Yüzey AraŐtırması
2013 Yılı Çalışmaları

Not : Araştırma raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil ZME tarafından denetlenmiŐtir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

İsmail Aygl Ofset Matbaacılık
San. Tic. Ltd. Őti.
Tel: 0312 310 59 95
ANKARA - 2015

TLOS ANTİK KENTİ VE ÇEVRESİ YÜZEY ARAŞTIRMALARI

Taner KORKUT*

Tlos Antik Kenti ve çevresinde yer alan arkeolojik kalıntıların belgelenecek kent haritasına işlenmesi ve ardından oluşturulan Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) içerisine aktarılıp arşivlenmesi amacıyla 4-22 Eylül 2013 tarihleri arasında Afrodiasias Müzesi uzmanlarından Yusuf Yılmaz temsilciliğinde yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Yürütülen yüzey araştırmaları T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü izni doğrultusunda ve TÜBİTAK tarafından desteklenen 111K227 numaralı “Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu İçerisinde Kalan Alanlardaki Arkeolojik Kalıntıların Tespiti, Şehircilik Anlayışının Araştırılması ve Likya Bölgesi Sosyo-Kültürel Yapısı İçerisindeki Yerinin Belirlenmesi” başlıklı proje kapsamında sürdürülmüştür. Yüzey araştırmaları için gerekli izinlerin verilmesi ve maddi-manevi desteklerinden dolayı anılan kurum ve kuruluşlara şükranlarımı sunarım.

Tlos Antik Kenti ve teritoryumunda gerçekleştirilen yüzey araştırmalarına farklı zaman dilimlerinde proje araştırmacılarından Prof. Dr. Gül Işın, Prof. Dr. Recai Tekoğlu, Prof. Dr. Mümtaz Çolak ve Doç. Dr. Zühal Kaynakçı Elinç katılmıştır. Proje bursiyerlerinden Arş. Gör. Bilsen Özdemir, Bayram Akadağ, Tijen Yücel ile araştırma görevlisi Kudret Sezgin de arazi çalışmalarına destek vermiştir. Arazi araştırmaları Tlos Antik Kenti'nin kuzey, kuzeydoğu, doğu ve güneybatı yönlerinde kalan teritoryumunda gerçekleştirilmiştir. Tlos Antik Kenti'nin güneybatı yönünde yürütülen araştırmalar Düğer Köyü sınırları içerisinde yoğunlaşmıştır. Kuzey yöndeki çalışmalar Dereköy sınırları içinde kalan Dikmen Tepe ve Köristan Yerleşimleri ile sınırlı tutulmuştur. Kayacık Köyü sınırları içinde yer alan Zindan Yerleşimi kuzeydoğu yönde sürdürülen yüzey araştırmalarının özünü oluşturmuştur. Yaka Köyü sınırları içerisindeki

* Prof. Dr. Taner KORKUT, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 07058 Antalya/TÜRKİYE.

Erikli ve Sülüklü Yerleşimleri doğu yöndeki araştırma alanlarıdır. Bahsi geçen alanlarda gerçekleştirilen yüzey araştırmaları esnasında çok sayıda yapı kalıntısı tespit edilmiştir. Bu kalıntılar form ve kullanım amaçları bakımından farklılıklar göstermekte ve bundan dolayı da değişik gruplar altında incelemeye alınmıştır. Gözetleme kuleleri ve sur gibi askeri yapıların ağırlıkta olduğu kalıntıların dışında konut mimarisi gibi sivil yapılar, kamu yapıları, dini yapılar, mezar yapıtları ve antik yollar gibi başlıklar altında toplanan buluntular nitelikleri doğrultusunda kendi içinde alt gruplara ayrılarak değerlendirilmiştir. Yüzeyde belgelenen kalıntıların kent haritasına işlenmesi ve Coğrafi Bilgi Sistemi içinde arşivlenmesi çalışmaları tamamlanmıştır.

KÖRİSTAN YERLEŞİMİ

Dereköy sınırları içinde kalan Köristan Yerleşimi iki farklı alandan oluşmaktadır (Resim: 1). Bunlar yapılaşma yoğunluğunun gözlemlendiği yüksek tepelik alan ile bunun hemen doğusundaki kaya kütesinin üstü ve çevresidir. Daha az yapılaşmanın görüldüğü kaya kütesi hem gözetleme kuleleri hem de lahit ve oda mezarlar için ideal bir konumdadır. Kayalık alanın alt terası basit bir sur sistemi ile çevrilidir. Alanın üzerinde hem kayalar kesilerek hem de ana kaya temelleri üzerine örme duvarlarla mekanlar oluşturulmuştur. Tepe yerleşimine giden yol güzergahı da bu kaya kütesi üzerinden geçirilmiştir. Köristan yerleşiminde tespit edilen kalıntılar konum ve yapı gruplarına göre farklı başlıklar altında değerlendirilmiştir.

Nizamiye: Köristan yerleşiminin girişinde, yayla yolunun hemen sağında bir yapı kalıntısına ait bloklar ve duvar temelleri yer almaktadır. Bloklar tarla ve yol çalışmaları esnasında bir araya toplanmış ve böylece yıkıntı konteksleri bozulmuştur. Köristan yerleşiminin nizamiyesi olarak adlandırdığımız yapı doğu-batı doğrultulu olup sadece temel seviyesinde takip edilmektedir.

Kuzey Sur Duvarları: Nekropol alanının doğusundaki yamaç boyunca uzanan sur duvarları doğal kayalıklarla bağlantılı olarak doğu-batı istikametinde inşa edilmiştir. Duvarlarda genelde polygonal formda kaba işlenmiş büyük bloklar tercih edilmiş, ancak harç kullanılmamıştır.

Nekropol Alanı: Köristan yerleşiminin nekropolü tepeciğin güneydoğu eteğinde ve hemen karşısındaki kaya kütesinin üzerinde yoğunlaşmıştır (Resim: 2). Yapılan gözlemlerde toplam 8 adet lahit, 2 adet oda mezarı ve 2 adet

arkosol mezar tespit edilmiştir. Lahitlerin bazıları kısmen daha iyi korunmuş, bir kısmı ise sadece kırık parçalar halinde günümüze ulaşabilmiştir. Lahitlerin tümü Likya Tipi semerdam kapaklara sahiptir. 3 lahit teknesi üzerinde tabula ansata tespit edilse de yoğun aşınmadan dolayı yazıt olup olmadığı anlaşılamamaktadır. 8 lahit içerisinden 7 tanesi ana kaya veya separat bloklardan oluşturulmuş podyumlar üzerinde oturmaktadır. Hamosorion tipindeki tek lahit ise ana kayadan oluşturulmuş bir tekneye sahiptir. Nekropol alanında tespit edilen 2 adet oda mezarından birincisi tabanda herhangi bir düzenlemesi ve kline yatağı olmayan basit bir forma sahiptir. Mezar odasının üst örtüsü düzgün kesilmiş iki adet blokla kapatılmış ve bunların üzerleri de büyük bir kaya kütleyle örtülmüştür. İkinci oda mezar ise Arkosol mezarların batısında zeminde yer almaktadır. Köristan nekropolünde görülen bir diğer mezar tipi olan arkosol mezarlardan iki adet tespit edilmiştir. Bunlardan ilki yan yana oyulmuş iki ayrı mekandan oluşmakta ve mezarlar arka tarafta yarım kubbe şeklinde sonlanmaktadır. Cepheden bakıldığında sol üst tarafta ikinci bir arkosol mezar daha görülür. Kareye yakın bir dış cepheyle başlayıp 1.70 m derinliğinde ana kayanın içine doğru oyulan mezarın yastık kısmı ve kapı sürgü kanalı sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Mezarın üst örtüsünü oluşturan yarım daire formu kapak mezarın hemen önüne yuvarlanmıştır.

Klasik Dönem Sur ve Kule Yapıları: Köristan yerleşiminin bulunduğu yükseltinin üstü ve çevresinde yapılan gözlemler sonucunda farklı tipolojiye sahip 3 ayrı sur sisteminin varlığı tespit edilmiştir. Bunlar: tepenin tüm üst düzlüğünü çevreleyen polygonal teknikte örülmüş duvarlar; yamaçlarda ana kaya aralarındaki geçitleri kapatmak için örülen devamsız duvar yapıları; doğudaki kaya kütlelerinin ovalık alana yönelik olan kısmında örülen düzensiz duvarlardan oluşmaktadır. Sur kalıntıları arasında en sağlam ve en gösterişli olan duvarlar, akropolün çevresini saran polygonal teknikte örülmüş ve kulelerle desteklenmiş Klasik Dönem sur duvarlarıdır (Resim: 3). Kaliteli bir işçilik gözlenen sur duvarları içerisinde ayrıca toplam 4 adet kule yapısı da tespit edilmiştir.

Klasik Dönem Suru İçerisindeki Yapı Kalıntıları: Akropolün surla çevrili alanı içerisinde birçok yapı kalıntısına rastlanılmıştır. Genelde benzer özellikler gösteren yapılar iki farklı bölümde yoğunlaşmıştır. Birincisi Klasik Dönem Sur içerisinde kalan yapılar, ikincisi ise yerleşimin güney yamacındaki alt terasta kalan kalıntılardır. Klasik Dönem suru içerisindeki yapılarda belli bir düzen gözlenememiştir, sadece tipolojik olarak birbirleriyle benzerlik içeri-

sindedirler. Bunlardan bir bölümü sadece duvar örgü sistemi kullanılarak oluşturulurken, diğer bölüm ise arka kısımları ana kayadan traşlanarak ve ön cepheleri yine örgü duvarla oluşturulmuş mekanlardır. Ana kayadan oluşturulmuş mekanların çoğunluğu akropolün merkezinde yer alan kayalık etrafında ve kuzey yöndeki sarp dik uçurumun kenarında yoğunluktadır. Çoğunluğu tek odadan oluşan bu mekanların bazıları ortadan duvar örgüsüyle bölünerek 2 odaya ayrılmıştır. Akropolün güney yamacı doğu-batı doğrultulu olarak konut yapıları ile düzenlenmiştir. Kalıntılar içerisinde gözlemlenen seramikler ve duvar tekniklerinden konutların Klasik ve Hellenistik Dönem yapıları olduğu sonucuna varılmıştır.

Anıt Mezarlar: Akropol yerleşiminin güney yamacında yan yana konumlanmış ve yıkıntıları arasında yoğun olarak podyum blokları gözlenen 5 adet anıt mezar tespit edilmiştir. Yıkıntılar içerisinde özellikle aslan ayağı şeklinde verilmiş podyum blokları dikkat çekmektedir. Doğudan batıya doğru numaralandırılan bu mezarlardan ilkinin blokları arasında üçgen alınlık, lento ve söve parçaları görülmüştür. Tespit edilen diğer bloklar arasında stel yuvası blokları da yer almaktadır. Anıt mezar 1'in batı duvarıyla bitişik bir biçimde konumlandırılmış podyum ve yapı bloğu kalıntılarının yer aldığı anıt mezar 2 alanı içerisinde üzerinde 6 satırlık yunanca yazıt bulunan bir stel parçası tespit edilmiştir. Stelin oturtulduğu blok ise biraz uzağında bulunmuştur. Anıt mezar 2'nin batı duvarıyla bitişik bir biçimde konumlandırılmış anıt mezar 3 alanı içerisinde diğer iki anıt mezardan farklı olarak insitu durumda podyum blokları tespit edilmiştir. Ayrıca alanda sütun tamburlarına ait parçalar, altar ve bir stel yuvası bloğu da yer almaktadır. Anıt Mezar 3'ün batı duvarıyla bitişik bir biçimde konumlandırılmış olan dördüncü anıt mezarın yıkıntıları arasında diğer mezarlarla benzer bir biçimde podyum, lento, söve ve stel yuvası bloklarına ait parçalar ve ayrıca sütun tamburu parçaları yer almaktadır. Küçük yığma blok parçalarıyla örülü mekan duvarları arasında Hellenistik Dönem seramiklerine sıkça rastlanılmıştır. Güney yamaçta yer alan podyum ve podyum basamağı insitu duran beşinci mezarın yan duvarlarının çok az bir kısmı izlenebilmektedir. Yapının kuzeyde ve batıda takip edilebilen blok parçaları oldukça kaba işlenmiştir. Bloklar yamacın eteklerine doğru dağılmış durumdadır. Bu bloklar arasında bir adet stel oturtma bloğu görülmektedir.

Heroon: Köristan yerleşiminin konumlandığı tepenin batısında, çevresindeki tüm yapılardan gerek boyut, gerek konumlanış ve gerekse de mimari elemanlarının kalitesi bakımından ayrılan özel bir yapı yer almaktadır. Yapı

kuzeybatı-güneydoğu aksında uzanmakta ve arka duvarı uçurumun hemen kıyısından yükselmektedir. Etrafı bir temenos ile çevrilmiş olan yapı ana kayanın traşlanmasıyla oluşturulan bir zemin üzerine oturmaktadır. Kayalık zeminde yükselen podyum ve onun üzerinde konumlanmış pronaos ve naos yapının genel mimari düzenini oluşturmaktadır. Ayrıca pronaosun önünde yapıya çıkış sağlayan bir merdiven düzenlemesi de görülür. Yapının etrafında farklı nitelikte blok yıkıntıları bulunmaktadır. Bunlar arasında dor düzeninde sütunlar, eşik blokları, yapı blokları ve yazıtlı bir blok öne çıkar. Alanda tespit edilen tüm mimari döşem tapınak formulu bir heroon yapısına işaret etmektedir. Heroonun batısında, temenos duvarı ile arasında kalan bölümde daha erken dönemlerde yapıldığı tahmin edilen ana kayaya basit şekilde işlenmiş merdiven sırası izlenir. Dar ve kısa bir yapı gösteren bu merdiven düzenlemesi heroondan önce bu alanda kutsal bir yapının olabileceği düşüncesini hatırlatır. Heroon yapısının etrafındaki temenos duvarı batı ve doğuda ana kayanın traşlanmasıyla, diğer cephelerde ise kaba işlenmiş blokların örülmesiyle oluşturulmuştur. Doğu yönde ana kayanın düzleştirilmesiyle oluşturulmuş kapı girişi izlerine rastlanılmıştır. Girişin ayrıca hemen yan tarafında bir stel yuvası da görülmektedir. Heroonun kuzeyindeki kaya kütleleri üzerinde iki farklı sunak bulunmaktadır. Bunlardan heroona daha yakın olan sunak basamak şeklinde düzleştirilmiş alan üzerinde yükselirken, kuzeyde bulunan sunak ise ana kaya kütlesi üzerinde durmaktadır.

Atlı Kabartma: Akropol yerleşiminin tam merkezinde yükselen ana kaya kütesinin doğuya bakan yüzünde bir adet kabartma betimlemesi ve hemen yanında kaya nişi yer almaktadır. Kabartma üzerinde ata binmiş pozisyonda tanrısal bir figür betimlenmiştir (Resim: 4). Sağ elinde mızrak taşıyan figür sol eliyle atın eğerini ve yularını tutmaktadır. Üzerindeki giysinin ayrıntıları yoğun tahribattan dolayı tam izlenemeyen figürün bir chiton taşıdığı tahmin edilmektedir. Gerek figür gerekse de nişin aynı kayada verilmiş olması kayalığın kutsal bir alan olması gerektiğini hatırlatır.

DİKMEN TEPE

Tlos Antik Kenti'nin kuzeydoğusunda, Akdağlar yükseltisinin kuzey uç noktasında ve Köristan antik yerleşiminin batısında yer alan Dikmen Tepe yüksek ve sarp bir tepelikten oluşmaktadır (Resim: 5). Dikmen Tepe ve çevresinde yapılan araştırmalar sonucunda tespit edilen kalıntılar dört ana başlık altında değerlendirilmiştir.

Antik Yol: Doğu yöndeki Köristan yerleşimi ile Dikmen Tepe arasında yer alan antik yolun kısmen döşemesi günümüze ulaşmış, ortalama yarım kilometrelik bölümü takip edilebilmiştir. Dağlık alanda görülen yol güzergahı Köristan Yerleşimi'nden gelerek önce Cevizli Şelalesi Mevkiine, oradan Dikmen Tepe'nin eteğindeki Duanlar Mevkiine kadar uzanmaktadır. Antik yolun önemli bir kısmı günümüz yayla yolun altında kalmıştır.

Karakol Yapısı: Dikmen Tepe'nin hemen doğu eteğindeki düzlükte görkemli bir yapıdan oluşan karakol binası bulunmaktadır. Üç ana mekandan ibaret olan karakol binası kısmen anakayanın kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Bunun dışındaki duvarlar polygonal formda iri bloklarla örülmüştür. Bu yapının doğu ve güney bölümlerinde hem teraslama hem de savunma amaçlı oluşturulmuş duvar kalıntıları da tespit edilmiştir. Yapının konumu ve mimari döşemi buranın bir ön karakol ya da bir nizamiye yapısı olabileceğini düşündürmektedir.

Kutsal Alan: Dikmen Tepe'nin güneybatı uzantısında daha düşük rakımlı başka bir yükselti bulunmaktadır (Resim: 6). Genel olarak büyük kaya kütlelerinden oluşan bu yükselti üzerinde çevresi kısmen surla çevrilmiş bir kutsal alan yer almaktadır. Özellikle tepenin doğu yamacında tespit edilen sur duvarları bosajlı izodomik ve polygonal bloklardan oluşturulmuştur. Sur duvarları içerisinde kalan alanda kaya nişleri, basamaklı sunu alanları, akıtma kanallı sunu çukurları ve ana kaya içerisine oyulmuş ortalama 4.50 x 2.50 m. ölçülerinde, 1.40 m. derinliğinde bir kaya düzenlemesi bulunmaktadır.

Dikmen Tepe: Dikmen Tepe'nin 1340 m. rakımlı zirvesinde kuzeyden güneye doğru tüm doğu yamaç boyunca uzanan ve alt kısımları teras duvarlarıyla desteklenmiş kule yapıları yoğunluktadır (Resim: 7). Sözkonusu askeri yapılar ayrıca doğu-batı ekseninde ara duvarlarla birbirine bağlanmıştır. İnce uzun bir koridor şeklindeki zirvenin batı yönü çok dik bir uçurumdan oluştuğundan tepedeki mimari tahkimat doğal olarak doğu yönde yoğunlaşmıştır. Tüm Eşen Vadisine hakim olan bu tepeden Tlos Antik Kenti akropolü de rahatlıkla görülebilmektedir. Tepenin zirvesinde ve yamaçlarında yapılan araştırmalar esnasında herhangi bir sivil yerleşim izine rastlanılmamıştır. Dolayısıyla alandaki yapılar tamamen savunmaya ve gözetlemeye yönelik askeri karakterlidir. Genel yapı tipi ve duvar tekniğinin yanı sıra yüzeyde tespit edilen seramikler bu alanın en geç Klasik Dönem'de kurulduğunun kanıtıdır.

ZİNDAN YERLEŞİMİ

Kayalık Köyü sınırları içinde kalan Zindan Yerleşimi Tlos Antik Kenti'nin kuzeyindedir. Yerleşim iki farklı alandan oluşmaktadır. Daha aşağıdaki seviyede bulunan kalıntılar bir ön karakol yerleşimine işaret etmektedir. Ulu alan Dağın yamacındaki çanağın önünde konumlanmış ana yerleşim ise konumlarına ve arazideki dağılımlarına göre beş farklı sektörde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bunlar akropol, üst teras, alt teras, güneydoğu teras ve nekropol alanlarıdır.

Ön Karakol Yerleşimi ve Lahit: Çobanlar Mahallesi'nden Zindan yerleşimine giden yol üzerinde, Zindan yerleşiminin hemen altındaki yolun üzerinde polygonal bloklarla örülmüş oldukça görkemli bir duvar kalıntısı tespit edilmiştir. Yol çalışmaları esnasında bu duvarların kısmen tahrip edildiği anlaşılmıştır. Yoğun bir makilik içerisinde kalan yapının sınırlarının belirlenmesi ve planının çıkarılması amacıyla yapılan çalışmada dış duvarlarının ortalama 1.80 m. ile 1.50 m. arasında değişen kalınlıklarda olduğu görülmüştür. Doğu-batı doğrultulu uzanan dikdörtgen formlu büyük yapı içerisinde birbirini dik ve paralel kesen küçük mekanlara ayrılmıştır. Yapının büyüklüğü ve konumu gereği Zindan'a giden yol üzerinde kontrol amaçlı oluşturulmuş bir karakol yapısı olabileceği düşüncesini desteklemektedir. Karakol yapısının üzerinden geçen yolun alt tarafında yine yol yapımı çalışmaları esnasında iş makineleri tarafından parçalanarak aşağıya yuvarlanmış bir adet lahit teknesi ve semerdam formlu kapağı da tespit edilmiştir.

Akropol: Zindan yerleşiminin en yüksek noktasını Akropol alanı oluşturmaktadır (Resim: 8). Akropolün merkezinde etrafı temenos duvarıyla çevrilmiş doğu-batı doğrultulu büyük bir yapı yer almaktadır. Konumu ve mimarisi gereği kutsal alan olarak düşünülen bu yapı batı köşesi ana kayadan tıraşlanmış, diğer duvarları ise irili ufaklı ve düz kesilmiş bloklarla oluşturulmuştur. Yapı içeride bir ara duvarla 2'ye ayrılmış ve bunlar bir girişle birbirine bağlanmıştır. Yapının etrafını dolayan temenos duvarı kuzeyde ana kayadan başlayarak doğuya doğru ilerler ve güneyde apsidal olarak sonlanır. Bu duvar örgüsü bazı noktalarda ana kaya olarak devam ettirilmiştir. Duvar kalınlığı 1.30 m. olan çevre duvarının güneybatı köşesinde ana kayaya oyulmuş sunu alanı yer alır. Düzleştirilmiş alan üzerinde bir stel yuvası bulunmaktadır. Benzer bir stel yuvası yapının hemen güneyinde, yazıtlı bir bloğun üzerinde de görülmüştür. Yapının kuzeybatısındaki uçurumun yamacında bu yapıya ait

olduğu düşünölen blok parçaları, eşik taşı, sütun gövdeleri ve dor sütun başlığı parçalarından oluşan mimari döşem tespit edilmiştir. Temenos duvarının güneyinde yer alan mekanın zemini ana kaya tıraşlanarak oluşturulmuştur. Ayrıca çevredeki kaya kütlelerinin üzerinde sunaklar da işlenmiştir.

Üst Teras: Akropol yükseltisinin güneydoğu düzlüğünde konumlanmış üst terasdaki yapıların yerleşim konumlarına bakıldığında kuzey-güney doğrultulu ve kendi içlerinde farklı seviyeler halinde birbirlerini takip ederek inşa edilmiş yapı grupları oldukları görülür. Mekanların eşik taşlarına bakıldığında giriş bölümlerinin genelde güney yönden verildiği anlaşılır. Bir kısmı ana kaya işlenerek, bir kısmı ise polygonal ve kaba işçilik gösteren moloz bloklarla örölen dikdörtgen veya kareye yakın mekanlar yoğunluktadır. Ana kayanın kullanıldığı mekanlarda hatıl yerleştirme yuvaları görölmektedir. Üst terasta diğer yapılardan farklı olarak bir kenarı ana kayadan tıraşlanmış kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu ana kayaya dayandırılmış ve içinde künk dizisi yer alan bir sarnıç yapısı öne çıkar. Ayrıca ana kaya üzerinde örgü duvar ile yükseltölen yuvarlak yapıların da sarnıç olduğu düşünölmektedir.

Alt Teras: Alt terasta da farklı formda bloklardan ve kısmen ana kaya kullanılarak oluşturulmuş dikdörtgen ya da kare planlı yapılar yoğunluktadır. Bu yapıların sadece duvar kalınlıkları ve iç mekan düzenlemeleri farklılıklar göstermektedir. Alt terasta dikkat çeken yapılardan birinin dinsel amaçlı kullanılmış olabileceği düşünölmektedir (Resim: 9). Toplamda 8 x 7 m. ölçülerindeki yapı dikdörtgen formda olup, 2.80 x 7 m. ölçülerindeki bir ön oda ile 5.20 x 7 m. ölçülerinde bir arka odadan oluşmaktadır. Dikdörtgen formdaki yapı kuzey-güney doğrultuda yerleştirilmiş ve ön cephesi güney yöndeki vadiye bakmaktadır. Pronaos ile arka oda arasında 2.40 m. ölçülerinde geniş bir kapı açıklığı bırakılmıştır. Kült yapısının güney yöndeki cephesi açık bırakılmış olup buradaki ante uçlarında podestler kullanılmıştır. Yapının içerisine ve etrafına dağılmış blokların arasında sütun parçalarına rastlanır. Böylece yapının ön cephesinin sütun dizisi ile vurgulandığı düşünölmektedir. Bunlardan başka alanda 50 x 40 x 31 cm. ölçülerinde olan ve üzeri 5 cm.lik ince bir silme ile hareketlendirilmiş çok sayıda duvar bloğu da tespit edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda bu blokların yapıyı bir sıra halinde doladığı gözlemlenmiştir. Bu bloklardan bir tanesinin üzerinde sadece üç harfi günümüze ulaşabilen bir Likçe yazıt bulunmaktadır. Blok parçaları içerisinde 20 x 14 x 6 cm. ölçülerinde bir stel parçası da görülür. Yıkıntılar arasından kült yapısının etrafının oldukça geniş tutulmuş bir temenos duvarı ile çevrelendiği anlaşılır.

Doğu yönde, temenos alanının içinde kalan alanda bir kapıya ait mimari döşem bulunmaktadır. Kapı eşiği ve üst lento ölçülerinden yola çıkılarak temenos alanına doğu yönden 2 m. genişliğinde bir kapı ile girildiği anlaşılmıştır.

Alta terasta, kült yapısının hemen güneydoğusunda 8.60 x 8.10 m. ölçülerinde kareye yakın başka bir yapı bulunmaktadır. Mimari form bakımından farklılıklar gösteren bu yapının benzer duvar tekniği ile aynı dönemde inşa edildiği anlaşılır. Kuzey-güney doğrultulu uzanan, sırtını yamaçtaki ana kayaya yaslayarak büyük bloklarla inşa edilmiş kule yapısı ile güney yöndeki teras duvarına entegre edilmiş farklı mimari formlar gösteren yapılar alt terasdaki diğer yapı komplekslerini oluşturmaktadır.

Güneydoğu Teras: Zindan yerleşiminin güneydoğu bölümünde bulunan kalıntılar arasında bir yandan sur işlevi gören diğer yandan da teras duvarı gibi kullanılmış duvarlar öne çıkmaktadır. Arazinin topografyasına uygun olarak sur yapısı yer yer ana kaya ile birleştirilmiş, kayaların üzeri kesilerek duvar bloklarının oturacağı podyumlar da oluşturulmuştur. Yüksek ana kaya kütlelerinin olduğu yerlerde ise herhangi bir duvar örgü sistemine gerek duyulmamıştır. Güneydoğu yamacın her iki ucunda yer alan ana kaya kütlelerinin ortasından ise sur duvarı geçirilmiştir. Bu kısımdan doğuya doğru uzanan bölümde üzerinde niş bulunan bir kaya odası yer alır. Bundan başka kaya kütlelerinin üzerine oturtulmuş bir adet kare planlı gözetleme kulesi sur sisteminin son bölümünü oluşturmaktadır. Kulenin kuzeyinde ana kayaya oyulmuş sunu çanağı ve akıtma kanalı bulunmaktadır.

Güneydoğu terasın doğu yüzü tamamen ana kaya kütlelerinden oluşmaktadır. Bu alan doğu çanaktaki korunaklı düzlük alana baktığı için burada savunma sistemine gerek duyulmamıştır. Doğusunda ana kaya kütleleri batısında ise teras-sur duvarlarıyla çevrili koridor biçimli alan içerisinde kısmen düzenli bir yapılaşma dikkat çekmektedir. Dikdörtgen mekanlardan oluşan bir yerleşim alanı gösteren alanda yer yer ana kaya kütleleri kesilerek kaya odaları oluşturulmuştur. Mekanların eşik taşlarına kısmen insitu olarak kısmen de yapının dışında rastlanılmıştır. Düzlük alan içerisinde oluşturulmuş diğer bir yapı türü ise alanın kuzeyinde yer alan yarım daire mekanlardır. Birbirleri ile teğet geçerek konumlandırılmış 3 farklı mekan izlenmektedir. Sadece bir kenarları izlenebilen yapıların duvar örgüleri düzensiz blok ve moloz taşlarla örüldüğü korunan kısımlarından anlaşılmıştır. Ana kaya kütlesi ile bağlantıları görünen mekanların duvar kalınlıkları ortalama 85 cm civarındadır.

Nekropol: Nekropol alanı alt terasın güneybatı kısmında, podyum terasının hemen altında başlayan yamaçta konumlanmıştır. Nekropolde podyum bloklarının genelde dağınık halde bulunduğu anlaşılmış, sadece bir iki bloğunun insitu olarak yerinde durduğu podyumlu bir mezar yapısına rastlanılmıştır. Düz kesilmiş bloklardan oluşan podyum kare bir form göstermektedir. Mezar yapısının üst tamamlaması hakkında fikir sunabilecek hiçbir veri ele geçmemiştir. Podyum üzerinde oturtulan bir lahit teknesi ve kapağının yamaçtan aşağı yuvarlandığı düşünülmektedir. Podyumlu mezar alanının kuzeyinde, kireçtaştan yapılmış ve teknesinde bir tabula ansatanın yer aldığı bir lahit teknesi yer almaktadır (Resim: 10). Lahit U formunda traşlanan ve aynı zamanda podyum olarak kullanılan ana kaya üzerine yerleştirilmiştir (Resim: 11). Lahdin kapağı, teknenin hemen önüne düşmüş olup, üçgen alınlıklı ve köşe akroterleri mevcuttur. Kapaktaki en önemli olgu ise; ayakları aslan başı şeklinde düzenlenmiş kline üzerine yatırılmış bir figürün kapağın yarısında uzanmasıdır. Figür sol kolunu başına destek yapar şekilde uzanmakta ve sağ eliyle de göğüs hizasında net seçilemeyen bir nesne tutmaktadır. Figür ayaklarına kadar inen uzun bir chiton ve üzerinde dizlerine kadar uzanan bir himation giymektedir. Karşıdan bakıldığında figürün cepheden verildiği gözükmektedir. Kapağın diğer yarısı ise kaba bırakılmış ve işlenmemiştir. Nekropol alanının batısında, blokları dağınık vaziyette olan ve sadece birkaç bloğu insitu duran başka bir podyumlu mezar daha yer almaktadır. Podyum üzerinde yer alan lahdin kapağı hemen güneybatısında kırık olarak durmaktadır. Üçgen alınlığa sahip kapağın akroterleri de kırıktır. Kapak üzerinde boylu boyunca uzanan bir aslan figürü yer alır. Kafası ve arka gövdesinin bir kısmı kırık olan aslanın ayakları ve kuyruğu sağlamdır. Lahdin teknesi ise parçalanmış ve alt terasa yuvarlanmıştır.

SÜLÜKLÜ YERLEŞİMİ

Sülüklü yerleşimi Tlos Antik Kenti'nin doğusundaki Erikli Tepesi'nin batı eteğinden geçen antik yol güzergahı üzerinde yer alır. İki ayrı bölümde toplanan kalıntıların güneyde kalan kısmı bir yapı kompleksinden oluşmaktadır (Resim: 12). Bu yapının merkezindeki geniş avlu 3 doğu ve 3 de batıda olmak üzere toplam 6 küçük mekanla çevrelenmiştir. Mekanlar doğu-batı doğrultuda düzenlenmiş bir konuma sahiptir. Genel plan tipine ve 60 cm. kalınlıktaki dayanıksız duvar formuna bakıldığında bu kalıntının bir sivil yapı olma ihti-

mali yüksektir. Yapının kuzeybatı köşesinde yer alan mekanın içerisinde bir adet ışık teknesi bulunmaktadır. Yuvarlak bir formda olan tekne ortadan İki parçaya kırılmıştır. Yapının içinde ve etrafında çok sayıda seramik parçası tespit edilmiştir. Bu alanda ele geçen en erken seramikler Roma Dönemi'ne tarihlenmektedir.

Sülüklü Yerleşimi'nin bulunduğu tepenin doğu yamacında 2 farklı yapı kompleksi daha tespit edilmiştir. Bu yapılardan ilki 2 odalıdır ve duvarları moloz taşlarla örülmüştür. Harç kullanılarak oluşturulan duvarlarda ayrıca kiremit ve seramik parçaları da görülür. İkinci yapı kompleksi ise yan yana duran dikdörtgen formlu 3 odadan oluşmaktadır. Odaların batı yönünde genişçe bir avlu ve bunun hemen güneybatısında avluya bitişik küçük kare bir mekan daha yer alır. Her iki mekan içerisinde Roma Dönemi'ne tarihlenen seramikler görülmüştür. Avlulu bu yapı kompleksinin kuzeydoğusunda ise yuvarlak formlu bir sarnıç bulunmaktadır. Sarnıcın çevresi kalın bir duvar örgüsüyle çevrilmiştir. Moloz taşlarla örülmüş sarnıcın duvar kalınlığı ortalama 70 cm. civarındadır.

ERİKLİ YERLEŞİMİ

Tlos Antik Kenti'nin doğusunda yer alan yüksek tepenin kısmen üstünde ve kısmen de doğu yamacında Erikli Yerleşimi konumlanmıştır (Resim: 13). Erikli yerleşimi deniz seviyesinden 1400 metre yükseklikte, Akdağların batı yamacındaki doğal çanaklar içerisinde oluşan yüksek yaylalarda kurulmuş yerleşimlerden biridir. Erikli tepesinin doğu yamacında bir teraslama sistemi oluşturulmuştur. En yüksek nokta olan akropolden başlayarak doğu yöndeki düzlük alana kadar inen teraslar üzerinde birbirinden farklı yapı kalıntıları takip edilebilmektedir. Erikli yerleşimi genel olarak alt teraslardaki tarım alanları, yamacın orta kısmında kalan düz ovalık alan ve üst teraslardaki mimari kalıntılardan oluşmaktadır. Orta kısımda kalan düzlük alandan yamaç bölümüne geçişte ayrıca sur kalıntıları da yer alır.

Tarım Terasları: Erikli Tepenin doğu yamacında etekten başlayarak yukarıya doğru toplam 13 tarım terası bulunur. Kuzey-güney yönünde uzanan duvarlar yığma taş ve molozlarla örülmüştür. Terasların bitiminden itibaren çanak şeklinde bir plato başlamaktadır. Bu alanda herhangi bir yerleşim izine rastlanılmaz. Muhtemelen bu plato tarımsal amaçlı kullanılmış olmalıdır.

Sur Kalıntıları: Yamacın ortasındaki düzlükten üst terasa geçişte güvenlik amacıyla bir sur duvarının oluşturulduğu görülür. Bu sur duvarı kuzey-güney doğrultulu olup tepenin doğu yamacından başlayarak akropolün güneyindeki sarp kayalık alana kadar uzanmaktadır. Farklı boyutlardaki moloz taşlar ve bosajlı büyük bloklarla örülen sur duvarının yer yer yıkıldığı gözlemlenir. Yıkılan duvarların erozyon toprağı altında kalmasından sur yapısındaki devamlılık bozulmuştur.

Diğer yerleşimlerde lahit, kaya mezarı, chamosorion gibi mezar anıtlarının yoğunlukta olduğu bir nekropol alanına Erikli yerleşiminde rastlanılmamıştır. Ancak yerleşimin doğu ve güney yamacında gözlemlenen ve büyük oranda moloz taş yığınlarından ibaret, devamlılık göstermeyen oldukça geniş duvar kalıntılarının “teras mezarları” ya da “taş tümülüs mezarları” oldukları düşünülmektedir (Resim: 14). Bazı noktalarda ana kayanın da düzleştirilerek kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu örneklerin daha çok oda mezar şeklinde dizayn edildiği tahmin edilmektedir. Dolayısıyla sur ve teras kalıntılarının yoğun olduğu doğu yamaçların bir kısmının nekropol alanı olarak kullanılmış olma olasılığı yüksektir. Benzer mezar formları Likya Bölgesi’ne yabancı değildir; bu tür mezarlar özellikle Merkezi Likya’da yoğun biçimde kullanılmıştır.

Sur İçi Yapıları: Erikli yerleşim alanının konumlandığı en üst yamaçtaki yapılar yukarıdan aşağıya doğru birbirine paralel, ancak teraslama yapılarak yerleştirilmiştir. Surun hemen arkasından başlayan yapılar tepenin üst noktasına kadar takip edilebilmektedir. Her bir terasta en az bir yapı kompleksi konumlandırılmıştır. Yapılar bulunduğu terasın duvarı ile desteklenmiş, cepheleri ise doğu ve güneye doğru yönlendirilmiştir. Duvarlar genelde moloz taş ve düz kesilmiş bloklarla oluşturulmuştur. Yapı komplekslerinden güneydoğu yamaçta bulunan örneğin mekânlarından birinin duvarları polygonal bloklarla örülmüştür.

Birbirinin benzeri olan bu yapı kompleksleri dışında, tepenin en üst seviyesinde doğu-batı doğrultulu kare bir yapı daha bulunmaktadır. Bu yapının duvarları diğerlerine oranla daha nitelikli olup düzgün kesilmiş bloklarla oluşturulmuştur. Yapının duvarları tam olarak takip edilemez durumdadır. Ancak yapının köşelerine gelen noktalarda 3 yüzü daha iyi işlenmiş, bir yüzü ise kaba bırakılmış profilli bloklar kullanılmıştır. Anıtsal bir yapı olduğu tahmin edilen kalıntının diğer yapı elemanlarına rastlanılmaz. Yamacın eteklerine doğru inildiğinde burada yuvarlak bir mekanın olduğu gözlemlenir.

Bulunduğu terasın kuzeydoğu köşesine denk düşen bir noktada konumlanan kalıntı sarnıç olarak kullanılmıştır.

Gözetleme Kulesi: Erikli'nin Eşen Vadisine bakan yüzünde, yamacın en üst noktasında iri bloklardan örülmüş ve düzenli duvarlara sahip büyük bir yapı bulunmaktadır. Yaklaşık 1 m. duvar kalınlığına sahip olan yapının bu noktada tekil bir örnek olması ve konumundan bir gözetleme kulesi olarak kullanıldığını düşündürmektedir.

Antik Yol: Erikli yerleşiminin bulunduğu üst yamaçtaki konut alanına güney yönden çıkış sağlayan patika yol yerleşim alanı içerisindeki diğer bir kalıntı grubunu oluşturur. Genişliği 1-2 m. arasında değişen yolun zemin döşemesi bazı noktalarda sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Dik yamacın bulunduğu noktalarda yol için özel teraslama düzenlemeleri de yapılmıştır.

Karakol Yapısı: Erikli yerleşim alanının bulunduğu tepelik alanın kuzeydoğu yönünde yüksek ve sivri bir tepe daha yer alır. Bu yükselti üzerinde kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu konumlanmış, dış duvarları 1.80 m. iç duvarları ise 1 m. kalınlığında olan 6 mekanlı bir yapı kompleksi bulunmaktadır. Yapı aslında birbirine bitişik dikdörtgen formlu 4 ana mekandan oluşmaktadır. Bunlardan güneydoğu uçtaki mekan ortadan bir duvarla iki bölüme ayrılmıştır. Ayrıca kompleksin güneydoğu köşesinin doğu bölümüne küçük bir oda daha eklenmiştir. Duvarlarının inşasında genelde polygonal taşlar kullanıldığı görülen yapı kompleksi ana kaya üzerine oturtulmuştur. Kalıntı içerisinde gözlemlenen Hellenistik ve Roma Dönemleri'ne tarihli çok sayıdaki seramik parçası yapının inşası ve kullanım dönemleri hakkında veri sunması bakımından önem taşımaktadır.

DÜĞER KÖYÜ

Düğerköy Tlos Antik Kenti'nin güneybatısında, Eşen düzlüğünün dağlık kesimle kucaklaştığı noktada yer almaktadır. Köydeki yerleşim antik çağlara kadar geri gitmektedir. Daha sonra Düğerköy önemini Menteşeoğulları ve Osmanlı Döneminde de korumuştur. Bu dönemlere ait kalıntılar günümüze kadar ulaşmıştır. Bu esnada antik çağlara ait pek çok yapı sökülerek malzemesi devşirme olarak kullanılmıştır. Örneğin Düğerköy camii ve minaresi duvarlarında Hellenistik ve Roma Dönemlerine tarihlenen yapılara ait düz blokların yanında yazıtlı ve kabartmalı bloklara rastlanılmıştır. Diğer

yandan eski mezarlık olarak tanımlanan alan içerisinde mezar taşı olarak kullanılmış birçok antik yapı elemanı da tespit edilmiştir.

Benzer bir mezarlık alanı Düğer Köyüne bağlı Gülhane Mahallesiinde tespit edilmiştir (Resim: 15). Burada mezarlık olarak kullanılan alanda çok sayıda antik çağlara ait mimari bloklar, yazıtlı ve kabartmalı sunaklar, sütun tamburları, kapı söveleri ve bir adet yazıtlı blok görülmüştür. Üzerinde Osmanlıca kitabesi okunabilen mezar taşı en geç buluntu grubuna aittir. Mimari parçaların yoğunluğuna bakarak burada antik çağlarda önemli bir yapılaşmanın olduğu, ancak daha sonrasında Osmanlı Döneminden itibaren alanın mezarlık olarak kullanılmaya başlandığı anlaşılmıştır. Bu alanın hemen doğusunda yer alan ana kaya kütleleri üzerinde yan yana duran farklı boyutlarda sunu çukurları da tespit edilmiştir.

Düğer Köyü'ne bağlı Deveciler Mevkiinde yapılan araştırmalar sonucunda burada antik çağlarda var olan ve orijinal dokusu halen mevcut bir çiftlik yerleşimi tespit edilmiştir. Antik çiftlik yerleşim alanına işaret eden kaya odaları ve benzer diğer ana kaya düzenlemeleri burada öne çıkmaktadır. Bunlardan başka antik yerleşimin önemli bir parçası olan anıt mezar, tonozlu mezar ve lahit kapağı da sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Bunlardan başka ana kayanın tıraşlanması ve bu alanların duvar örgüleriyle kombine edilmesiyle oluşturulan başka yapı kompleksleri de yerleşim alanında tespit edilmiştir.

Resim 1: Köristan yerleşimi.

Resim 2: Köristan yerleşimi nekropol alanı.

Resim 3: Köristan yerleşimi Klasik Dönem sur ve kule yapıları.

Resim 4: Köristan yerleşimi atlı kabartma.

Resim 5: Dikmen Tepe.

Resim 6: Dikmen Tepe kutsal alan.

Resim 7: Dikmen Tepe askeri yapılar.

Resim 8: Zindan yerleşimi Akropol.

Resim 9: Zindan yerleşimi alt teras tapınağı.

Resim 10: Zindan yerleşimi nekropol alanı lahit.

Resim 11: Zindan yerleşimi nekropol alanı lahit kapağı.

Resim 12: Sülüklü yerleşimi.

Resim 13: Erikli yerleşimi.

Resim 14: Erikli yerleşimi nekropol alanı

Resim 15: Düğer Köyü Gülhane Mahallesi.